

## РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

### ЕКОНОМІЧНІ ТА РЕСУРСНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ФЕСТИВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

### ECONOMIC AND RESOURCE ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF FESTIVAL TOURISM IN UKRAINE

УДК 338.48-611:338.485](477)

**Білоус С.В.**

к.е.н., доцент кафедри туризму  
Львівський національний університет  
імені Івана Франка

**Масюк Ю.О.**

к.е.н., доцент кафедри туризму  
Львівський національний університет  
імені Івана Франка

**Красько А.Б.**

к.географ.н., доцент кафедри туризму  
Львівський національний університет  
імені Івана Франка

Проаналізовано стан розвитку фести-  
вального туризму в Україні, його роль та  
значення для розвитку галузі у цілому.  
Визначено основні проблеми, що галь-  
мують його розвиток. Проаналізовано  
сучасну базу наукових досліджень із даної  
проблематики. Висвітлено проблеми  
безпеки, проаналізовано законодавче  
забезпечення безпеки туристів. Акцен-  
товано увагу на необхідності викорис-  
тання замкової спадщини для розвитку  
фестивального туризму, і серед аргу-  
ментів для підтвердження наведено  
досвід Польщі. Проаналізовано наявні  
замкові комплекси України. На думку  
авторів, в Україні необхідна суттєва  
зміна сучасного законодавства у сфері  
охорони та збереження культурної спад-  
щини. У висновках стверджується, що,  
володіючи багатим туристичним потен-  
ціалом, за умови його відновлення, збере-  
ження та раціонального використання  
Україна матиме міцний фундамент  
для побудови дієвої стратегії розвитку  
фестивального туризму, що в коротко-  
строковій перспективі виведе країну в  
десятку лідерів із прийому туристів.

**Ключові слова:** туристична галузь, фести-  
вальний туризм, фестивальні тури, дести-  
нація, туристичні цілі.

Проанализированы состояние развития  
фестивального туризма в Украине, его роль  
и значение для развития отрасли в целом.  
Определены главные проблемы, тормозя-  
щие его развитие. Проанализирована совре-  
менная база научных исследований по данной  
проблематике. Освещены проблемы безо-  
пасности, проанализировано законодатель-  
ное обеспечение безопасности туристов.  
Акцентировано внимание на необходимости  
использования замкового наследия для разви-  
тия фестивального туризма, и среди аргу-  
ментов для подтверждения приведен опыт  
Польши. Проанализированы имеющиеся зам-  
ковые комплексы Украины. По мнению авто-  
ров, в Украине необходимо существенное  
изменение современного законодательства  
в области охраны и сохранения культурного  
наследия. В выводах утверждается, что,  
обладая богатым туристическим потен-  
циалом, при условии его восстановления,  
сохранения и рационального использования  
в Украине будет крепкий фундамент для  
построения эффективной стратегии раз-  
вития фестивального туризма, в кратко-  
срочной перспективе выведет страну в  
десятку лидеров по приему туристов.

**Ключевые слова:** туристическая отрасль,  
фестивальный туризм, фестивальные  
туры, дестинации, туристические цели.

*Festival tourism is an important part of the tourist industry of many European countries, in addition it brings significant budget revenues. The state of development of festival tourism in Ukraine, its role and importance for the development of tourism industry in general is analyzed. The modern base of scientific researches on the given problem is analyzed and moments, which in the opinion of authors are investigated and not elucidated to the end, are outlined. It is very important for the authors of the article to hold an active campaign to promote the national product on traditional and electronic channels of information, and then on all possible channels to organize targeted advertising campaigns using aggressive marketing technologies, but unfortunately the organizers of festivals in Ukraine are losing this aspect. The authors also paid attention to another important issue of the development of festival tourism, namely security. There are many examples of cases of injuries and deaths of tourists and visitors of entertainments, resort areas, other objects of the tourism industry and the hospitality industry. They are analysed tourists national legislative safety assurance, namely article 13 "Safety in the field of tourism", and the units of public authority and institutions of local government, should take measures directed to tourists safety assurance. Authors accent attention on necessity of use of retaining heritage for development of festival tourism and among arguments for acknowledgement experience of Poland is quoted. Present retaining complexes of Ukraine are analysed. According to the authors, Ukraine needs a substantial change in the current legislation in the field of protection and preservation of cultural heritage, since some of the castles were destroyed and festival tourism itself could be a salvage straw for their preservation and restoration. In conclusions authors assert that possessing rich tourist potential, on the provision of his restoration, preservation and rational use under statement of group of authors Ukraine will have a strong foundation for construction of effective strategy of development of festival tourism, in short-term perspective will deduce Ukraine in ten of leaders among countries on tourists reception.*

**Key words:** tourism industry, festival tourism, festival tours, destination, tourist destinations.

**Постановка проблеми.** Фестивальний туризм є важливим складником туристичної галузі багатьох європейських країн, окрім того, він приносить значні надходження до бюджету. У країнах Європи він користується дуже високим попитом. Найбільшим мистецьким фестивалем у світі вважається Единбурзький. У 2013 р. було продано 1 943 493 квитки, на 4,6% більше, ніж у 2012 р., і на 3,5% більше, ніж у 2011 р., причому не вклю-

чаючи відвідування безлічі безкоштовних заходів. Середні ціни на квитки на кожен подію в 2012 р. становили 42,75 фунти порівняно з 44 у 2011 р. На жаль, у нашій державі ситуація значно відрізняється. У державній статистичній звітності не виокремлюють показники по даному виду туризму, а Закон України «Про туризм» з доповненнями від 9.02.2012 навіть не виокремлює цього перспективного для країни виду туризму. тому про стан

та динаміку розвитку фестивального туризму ми можемо судити лише за неофіційними даними відвідуваності фестивалів.

#### **Аналіз останніх досліджень і публікацій.**

Обґрунтування суспільно-географічних засад фестивального туризму здійснено у працях сучасних українських економіко-географів: В. Бабарицької, О. Бейдика, М. Дністрянского, Н. Крачила, О. Любіцевої, М. Мальської, П. Масляка, Я. Олійника, російських і західних дослідників А. Александрової, М. Біржакова, Д. Гетца, Ф. Котлера, Дж. Холловея. Теоретичну базу дослідження подієвого (у т. ч. фестивального) туризму становлять праці з проблем формування термінології, структури та функцій фестивального процесу А. Бабкіна, Л. Кияновської, М. Мальської, М. Шведа; термінології і теоретичних положень географії туризму, а також регіональних особливостей фестивального туризму України О. Бейдика, Ю. Зінька О. Любіцевої, М. Мальської, П. Масляка, І. Смаля, Т. Ткаченко, М. Рутинського та ін.

**Постановка завдання.** Метою статті є висвітлення основних проблем аспектів розвитку фестивального туризму України, дослідження й оцінка використання туристичних ресурсів та формування стратегії використання ресурсного потенціалу України для розвитку фестивального туризму.

#### **Виклад основного матеріалу дослідження.**

У XXI ст. одним із найперспективніших напрямів, за оцінками експертів Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), є подієвий, або ж івент-туризм. Запозичене з англійської мови слово event (подія, захід) уживається для означення запланованої події, яка відбувається у визначений час і з конкретною метою та має резонанс у суспільстві. До івенту відносять фестивалі, карнавали, паради, святкування; конференції, форуми, симпозіуми, круглі столи; освітні заходи: семінари, тренінги, курси підвищення кваліфікації; спортивні змагання, чемпіонати; концерти, кінопрем'єри, театральні вистави; ювілеї, урочистості; ділові події: виставки, ярмарки, торговельні шоу, презентації, відкриття торгових центрів, офісів, підприємств чи представництв компаній, прийоми, заходи, пов'язані з просуванням торговельної марки, тощо [1, с. 12].

Поняття фестивального туризму чи фестивального туру все частіше з'являються у переліку пропонованих туристичних послуг і завойовують усе ширшу аудиторію. Однак у розробках відомих вітчизняних учених украї мало тлумачень цих термінів. Саме слово «фестиваль» походить від французького слова festival, що означає «святковий». За визначенням Енциклопедичного словника, фестиваль – масове святкування, музичні виступи, показ досягнень естрадного, кіно- та циркового мистецтва [2].

Фестивалі як туристичні дестинації були об'єктом масштабного дослідження європейських

соціологів, проведеного у 2010 р. в Німеччині, Іспанії, Франції, Великій Британії та Італії у межах наукового проекту Arts Festivals and European Public Culture [3]. У ході проекту було опитано цільову аудиторію, яка охоплювала: чиновників, які мають вплив на формування громадської думки; іноземних туристів; власників підприємств; представників ЗМІ; вищій і середній менеджмент мешканців великих міст.

Усього було опитано 2 тис. респондентів. Одне з питань проведеного онлайн-опитування стосувалося сприйняття України та найперспективніших видів туризму в Україні і саме воно виявилось проблематичним для іноземних респондентів. Близько 37% опитаних було важко оцінити наведені види туризму з огляду перспектив їх розвитку в Україні. Узагальнення відповідей решти 63% респондентів продемонструвало, що поряд із відвіданням культурно-історичних пам'яток (1-е місце, 56%) та сільським туризмом (44%) до перспективних для України дестинацій туризму опитані відносять природні заповідники (44%) та фестивальний туризм (39%). Трійку «аутсайдерів» за цим показником формують «морські курорти» та «екологічний туризм» (обидва по 34%), а також «паломництво» (23%). На нашу думку, результати дослідження свідчать про недостатній рівень маркетингових заходів українського туристичного продукту, у тому числі фестивального туризму. І це насправді є першою вагомою проблемою, що постає на шляху формування та розвитку фестивального туризму всієї України. Це дуже велика проблема, адже, як підтверджує низка досліджень, передумовами підвищення ефективності туристичної діяльності для всіх регіонів України є поліпшення інформованості як потенційних туристів про наявність туристичних ресурсів, так і потенційних інвесторів про стан інвестиційного клімату в країні та інвестиційні проекти в туристичній галузі, а також створення і постійне оновлення інформаційного банку даних про всі зазначені компоненти. На жаль, в Україні сьогодні бракує якісної реклами та інформації про фестивальні тури та послуги, які надаються, готелі, санаторії, тому як на внутрішньому ринку, так і за кордоном про фестивальну Україну відомо не так багато.

Згадану проблему розвитку фестивального туризму можна підтвердити і за результатами опитування туристів, які ми здійснили. У ході опитування виявилось, що лише 26% дізналися про фестиваль з Інтернет-джерел. Як правило, для рекламно-інформаційного просування продукту через Інтернет-мережу організатори фестивалю обмежуються розробленням односезонної веб-сторінки фестивалю. Дуже важливо провести активну кампанію з просування національного фестивального продукту на міжнародний туристичний ринок, проте, на жаль, організатори фестивалів в Україні упускають цей аспект.

Аналіз видань рекламного характеру спонукає до висновку, що інформація у цих виданнях залишається статичною протягом багатьох років, тому постала необхідність оперативно доповнити її актуальною інформацією про сучасні фестивальні події, більше випускати туристичних брошур, а також буклетів з анонсами конкретного фестивалю. Це звичайна практика для країн ЄС, де такі брошури розповсюджуються безкоштовно в місцях, відвідуваних туристами.

Отже, актуальною залишається необхідність більш активно просувати інформацію про фестивальний туризм України на зовнішні ринки для ознайомлення з майбутніми масштабними подіями.

Другою, проте не менш значимою, проблемою розвитку фестивального туризму в Україні є питання безпеки. Аналізуючи стан безпеки в туристичній сфері, зокрема в готельному бізнесі, у туристичних дестинаціях, можна навести чимало прикладів щодо непоодиноких і навіть масових випадків травмування та загибелі туристів і відвідувачів розважальних місць, курортних територій, інших об'єктів сфери туризму та індустрії гостинності. У багатьох випадках це стосується як піку навантаження на територію дестинації туристів, так і активних, екстремальних, ексклюзивних видів туризму, у тому числі фестивального. Варто зацентувати увагу на тому, що фестивальний туризм є одним із підвищених чинників ризику в плані безпеки. Часто має місце наявність фактів порушення правил безпеки щодо поведінки з вогнем, піротехнічними засобами, вибухонебезпечними речовинами, а також технічними пошкодженнями або неякісним станом туристичної інфраструктури, зокрема з плавзасобами, повітряними кулями та ін.

Наведемо лише декілька прикладів, які стосуються трагедій із туристами та відвідувачами певних туристичних дестинацій протягом червня 2015 р.:

– 1 червня 2015 р. – найбільша за всю історію країни Ізраїль автокатастрофа (постраждали 50 осіб, більш як 20 із них загинули);

– 26 червня 2015 р. – під час теракту, здійснення якого взяло на себе угруповання «Ісламська держава», у готелі та на пляжі на курорті Ель-Кантауї біля міста Сус у Тунісі з автомату були розстріляні туристи (масова загибель людей, численні факти поранень);

– у ніч із 25 на 26 червня на території природного заповідника в Красноярському краї на озері Радужное ведмідь напав на групу туристів із чотирьох осіб (дві особи травмовані);

– 1 червня 2015 р. – катастрофа теплоходу «Дунфанчжисин» на річці Янцзи під час смерчу (врятовано 12 осіб, загинуло 442 особи);

– 27 червня 2015 р. – на Тайвані, у місті Нью-Тайбей, під час вечірньої дискотеки на танцмай-

данчику, де перебувало близько 1 тис. осіб, на головній сцені в аквапарку загорівся й вибухнув невідомий порошок (кількість потерпілих перевищує 516 осіб; одна людина загинула).

Україна не є винятком, і безпека туристів теж лишає бажати кращого:

– у місті Суми п'ять осіб осліпли після пінної дискотеки;

– на фестиваль «Республіка», який щороку збирає тисячі туристів і гостей, 22-річна киянка зірвалась зі скелі і загинула, на цьому ж фестивалі у 2017 р. впав з урвища львів'янин;

– під час проведення Всесвітнього фестивалю бойків у с. Явора Турківського району Львівської області загинула одна людина, а ще четверо отримали травми. Під час фестивалю організаторами було порушено всі норми проведення масових заходів, не дотримано правил техніки безпеки. Все було кинуте напризволяще. Не було відведено місця для наметів, не організовано парковку та охорону транспортних засобів глядачів. Туалети – відсутні, освітлення – лише на сцені. Протипожежна техніка, невідкладна медична допомога – відсутні;

– на фестивалі у Кам'янці-Подільському випадково був застрелений чоловік через недотримання норм безпеки під час поведінки зі зброєю;

– у селі Олешків Снятинського району в одну з байдарок ударила блискавка, від чого човен перекинувся, один із двох потерпілих, які перебували в плавзасобі, самостійно вибрався на берег, інший пропав, а саме громадянин Республіки Польща, 1985 р. н., житель м. Радишів. Як згодом з'ясували рятувальники, чоловік утонув, проте якби поруч були професійні рятувальники і сплав був організований згідно з нормами безпеки, трагедії можна було б уникнути.

У нашій державі діє Закон України «Про туризм», що передбачає систему гарантування безпеки туристів та порядок продажу туристичних послуг, урахування розгляд усіляких ризиків, що можуть спричинити несприятливі наслідки і завдати шкоди здоров'ю туриста та його майну. Стаття 13 «Безпека в галузі туризму» цього Закону інформує нас про важливість дотримання умов для організації безперешкодного відпочинку туристів, захист їх під час здійснення туристичних подорожей тощо. Згідно із Законом, безпека в галузі туризму – сукупність чинників, що характеризують соціальний, економічний, правовий та інші стани забезпечення прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб і держави в галузі туризму [4].

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи в межах своїх повноважень мають уживати заходів, спрямованих на:

– забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля під час здійснення туристичних подорожей, захист громадян України за її межами;

– гарантування особистої безпеки туристів, збереженість їхнього майна, незавдання шкоди довкіллю;

– інформування суб'єктів туристичної діяльності про загрозу безпеці туристів у країні (місці) тимчасового перебування;

– надання необхідної допомоги туристам, які опинилися у надзвичайній ситуації;

– забезпечення туристам (екскурснтам) можливості безперешкодного одержання медичної, правової та інших видів невідкладної допомоги, доступу до засобів зв'язку;

– заборону використовувати туризм для незаконної міграції, сексуальної, трудової та інших видів експлуатації громадян;

– охорону туристичних ресурсів України, встановлення гранично допустимих навантажень на об'єкти культурної спадщини та довкілля;

– гарантування безпеки об'єктів туристичних відвідувань з урахуванням ризику виникнення природних і техногенних катастроф та інших надзвичайних ситуацій тощо.

Особи, які організують фестивалі в Україні, для уникання проблем із рівнем безпеки зобов'язані забезпечувати виконання вимог до охорони довкілля та охорони культурної спадщини, а також уживати заходів для забезпечення мінімізації або припинення шкідливого впливу на довкілля і соціально-культурне середовище та компенсувати завдані їм при цьому збитки. Надання необхідної допомоги туристам, які відвідали різноманітні фестивалі та опинилися у надзвичайній ситуації в межах території України, здійснюють спеціалізовані державні, комунальні та приватні служби, а також рятувальні команди, що утворюються відповідно до законодавства. Організацію рятувальних команд і порядок здійснення рятувальних заходів визначає Кабінет Міністрів України.

Окреслюючи коло проблем розвитку фестивального туризму в Україні, необхідно також зазначити:

– чинне законодавство не стимулює розвитку фестивального туризму;

– законодавча база у сфері інвестування й спонсорства фестивальних заходів недосконала;

– місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування недостатньо активно взаємодіють у справі забезпечення розвитку фестивального туризму в окремих населених пунктах і адміністративних районах;

– брак кваліфікованих кадрів у районах України;

– інфраструктура загального призначення (незадовільний стан доріг і транспортного спо-

лучення, готельна мережа, торгівля і громадське харчування) в осередках фестивального туризму поза великими містами недостатньо розвинена;

– під'їздів до багатьох осередків фестивального туризму у депресивних і периферійних районах немає, немає й відповідних дорожніх вказівників та туристично-інформаційних знаків;

– стан більшості пам'яток історико-архітектурної спадщини незадовільний, що унеможлиблює їх використання для туристичних потреб.

Для вирішення перелічених проблем необхідно кожній області України запозичити досвід Львівської області, де розроблено «Програму розвитку туризму та рекреації у Львівській області на 2018–2020 роки», в якій визначено такі стратегічні завдання:

1. Формування та утвердження позитивного іміджу Львівщини як туристичної дестинації.

2. Підвищення якості регіонального туристичного продукту.

3. Збереження, відновлення й раціональне використання рекреаційних ресурсів.

4. Розвиток та вдосконалення туристично-рекреаційної інфраструктури.

5. Управління людськими ресурсами у сфері туризму, курортів і рекреації, підвищення професійного рівня працівників туристично-рекреаційної сфери.

6. Гарантування безпеки для туристів.

7. Ефективне міжнародне співробітництво й обмін досвідом у сфері туризму, курортів і рекреації.

8. Співфінансування проектів, що реалізуються на території Львівської області, із залученням міжнародної технічної допомоги.

Загалом затвердження Програми розвитку туризму та рекреації у Львівській області на 2018–2020 рр. це вже дуже великий крок, і цей досвід є цінним для інших областей України.

Провівши ґрунтовне дослідження фестивалів, ми виокремили низку проблем фестивального туризму з погляду споживача цих послуг, зокрема:

– проблеми різноманітності, оригінальності, самобутності;

– проблеми міжнародного рівня організації із залученням відомих виконавців, знаменитостей;

– краща організація, якісна апаратура;

– комфортна інфраструктура;

– реклама;

– насиченість, драйв, більше конкурсів і майстер-класів, ярмарок;

– недороге здорове харчування;

– активніше залучення глядачів до програми фестивалю;

– фінансування;

– подолання пострадянщини;

– змістовне наповнення;

– пропаганда здорового способу життя та охорони природи.

Фестивальний туризм є одним із найперспективніших видів туризму для України, особливо з погляду використання для його розвитку замкової спадщини. Сьогодні завдяки процесам інтеграції та європеїзації зростає зацікавлення замковою спадщиною з туристичними цілями в усіх країнах світу, цей досвід потрібно використати і в Україні.

Одними з найпопулярніших подій у замкових комплексах Польщі є фестивалі середньовічної культури та військово-історичної реконструкції. Відбуваються вони у теплий період року, протягом шести-семи місяців починаючи з квітня. У замках Польщі щороку проходить більше ста рицарських турнірів та фестивалів. Деякі з них мають статус міжнародних. Пік їх проведення припадає на літні місяці. Зазвичай у червні-серпні відбувається 69% турнірів та фестивалів. Трохи більше половини всіх турнірів та фестивалів проходять у п'яти воєводствах Польщі. Лідерами у кількості проведення фестивалів та рицарських турнірів є Великопольське та Сілезьке воєводства. На ці два воєводства припадає 11% добре збережених замків Польщі. Крім рицарських турнірів та фестивалів середньовічної культури, замки є об'єктами проведення різноманітних свят, ярмарків, фестивалів сучасної та класичної музики, спортивних змагань, конференцій тощо. Наприклад, у замку м. Гродзець відбувається свято вина та меду; у замку м. Кетцин – середньовічні ярмарки; замок Ланьцут починаючи з 1961 р. є місцем проведення у травні музичного фестивалю, на якому виступають провідні музиканти зі всього світу, тощо [5].

Саме тому перспективним для України є використання для розвитку фестивального туризму саме замкової спадщини. В Україні замкова спадщина досить велика, основні замки можна умовно поділити на три групи:

Деякі існуючі замки: Хотинська фортеця; Меджибізький замок; Золочівський замок; Старий замок.

Деякі замки-руїни: Алустон (фортеця); Барський замок; Буданівський замок; Буцацький замок; Губківський замок; Високий замок; Кременецький замок; Новомалинський замок; Сатанівський замок; Токівський замок; Полонська фортеця; Чортківський замок; Хустський замок; Язлівецький замок.

Деякі втрачені замки: Гологірський замок; Борецький замок; Городенківський замок; Дзвенигородський замок; Рівненський замок; Корсунський замок.

Це далеко не повний перелік мальовничих замкових споруд, і для організаторів фестивального туризму це неабиякий шанс відкривати нові перлини історії та культури небайдужим туристам, проте в Україні необхідна суттєва зміна сучасного законодавства у сфері охорони та збереження культурної спадщини, адже частина замків була

зруйнована і саме фестивальний туризм може бути рятівною соломинкою для їх збереження та відновлення. Усі наявні в Україні об'єкти історико-культурної спадщини перебувають під охороною держави, і Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 08.06.2000 регулює правові, організаційні, соціальні та економічні відносини у сфері охорони національної культурної спадщини з метою її збереження, використання об'єктів культурної спадщини, захисту традиційного характеру середовища в інтересах нинішнього і прийдешнього покоління, проте, як бачимо з досвіду, це не дієво.

В Україні є 200 замків, 100 з них потребують негайної реставрації. Розглянемо досвід Великобританії, де головною з визначних пам'яток є Замок Уоріка, професійно керований однією з лідируючих туристичних організацій Tussauds Group. Щороку тут проводиться фестиваль, на якому лунає народна музика: «Показ рук», «Мегсон», «Шенні», «Лес Баркер» та інші відомі та популярні виконавці народної музики. На фестивальному майданчику туристи можуть знайти музику на свій смак, майстерню циркових навичок та яскраву виставу ремесл. Працюють музичні кіоски, де можна перевірити та придбати фабричні та ручні інструменти. На фестивалі можна придбати книги, які допоможуть навчатися гри на музичних інструментах. Курсує безкоштовний автобус від фестивалю до центру міста. Щороку фестиваль відвідує сотні туристів.

Ключові елементи її стратегії із залучення і задоволення величезного числа відвідувачів перераховані нижче:

– доступність, замок відкритий щодня з 10.00 за винятком Різдва. Це вирішує питання спонтанних відвідувачів, які не впевнені, чи буде відкрита ця пам'ятка, коли вони приїдуть, загальна проблема для багатьох об'єктів спадщини, що мають складні графіки годин роботи. Поклопоталися також і про необхідну кількість чітких указівок у районі об'єкту й адекватну стоянку для автобусів та автомобілів, що має тверде покриття та мальовничий пейзаж;

– комунальні послуги, туалети для відвідувачів стратегічно встановлені при вході на територію та на самій території. Також усюди розставлені урни для сміття. Політика організації полягає у постійній підтримці чистоти на території замку (сміття регулярно забирається). Особлива увага приділена харчуванню літніх людей і сімей із маленькими дітьми. Обслуговуючий персонал навчений надавати першу медичну допомогу;

– покажчики й інформація, всюди встановлені дороговкази, а якщо який-небудь об'єкт цього дня закритий, при вході вивішуються попереджувальні знаки. Брошури з повною інформацією про замок видаються під час покупки квитків. Також забез-

печена інформація на інших мовах: є путівники на французькій, німецькій, іспанській, італійській і японській мовах і аудіотури на французькій, німецькій і японській мовах;

– регулювання кількості відвідувачів: у години найбільш можливого виникнення черг відвідувачі за допомогою додаткових знаків прямують до менш популярних об'єктів. Обслуговуючий персонал регулює потік відвідувачів, також робляться попередження про черги в найбільш відвідувані дні. Щоб туристи, що стоять у чергах, не скупчилися, влаштовуються додаткові розваги, такі як костюмовані вистави;

– цінова політика: встановлена єдина плата за вхід на всі об'єкти, розташовані на території, за винятком кімнати під назвою «Привиди замку Уоріка», в яку не допускаються діти молодше восьми років. Зроблено це для досягнення найвищого рівня задоволення серед відвідувачів. Установлено також звичайні пільгові знижки, сезонні ціни і «привілейований вхід» для тих, хто має бажання відвідати фортецю неодноразово;

– інші особливості: додатковий прибуток поступає від використання приміщень замку для весільних прийомів, зустрічей, вечірок [6, с. 728–729].

Висновки з проведеного дослідження. Фестивальний туризм являє собою унікальний вид туризму, оскільки він є фактично невичерпним за своїм змістом. У такій великій країні, як Україна, з доволі потужним креативним потенціалом та національними самобутніми традиціями за дієвої підтримки з боку держави фактично будь-який фестивальний захід може стати точкою розвитку фестивального туризму в країні і виходу національного фестивального туризму на міжнародний рівень. Зазначимо, що фестивальний туризм є перспективним ресурсом підвищення іміджу України та джерелом підвищення економічного добробуту країни. Своім розвитком він стимулює зростання зайнятості, підвищення культурного рівня населення країни та розвиток суміжних галузей економіки.

Таким чином, результати проведеного аналізу показали, що одним із дуже важливих чинників розвитку фестивального туризму є ресурсний потенціал, у тому числі замкова спадщина, яка є досить великою в Україні й дає змогу впевнено зробити висновок про забезпеченість фестивального туризму замковим потенціалом.

Проте, з іншого боку, бачимо недостатній рівень розвитку фестивального туризму, не зацікавлення державних органів у його розвитку, занедбаність, зруйнованість замкових споруд та байдужість суспільства до нагальної потреби відродження замків як цінного ресурсу для розвитку фестивального туризму.

Володіючи таким багатим туристичним потенціалом, за умови його відновлення, збереження та

раціонального використання Україна матиме міцний фундамент для побудови дієвої стратегії розвитку фестивального туризму, що, на нашу думку, у короткостроковій перспективі виведе нашу країну в десятку лідерів серед країн із прийому туристів.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. UNESCO: Final Report on the Global Assessment of the 1989 Recommendations on the Protection of Traditional Culture and Folklore: Local Authorities and International Cooperation, Washington, USA, 1999. 44 p.
2. Етнофестивальний туризм: теоретичні засади й етнogeографічні аспекти організації / М.Й. Рутинський та ін. ; за ред. Я.Б. Олійника. Київ : Альтерпрес, 2011. 234 с.
3. Річний звіт CIOFF. URL : [http://www.cioff.org/doc.cfm/en/193/CIOFF@\\_Annual\\_Report\\_2012.pdf](http://www.cioff.org/doc.cfm/en/193/CIOFF@_Annual_Report_2012.pdf) (дата звернення: 23.06.2008).
4. Про туризм : Закон України від 15 вересня 1995 р. № 31. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 21.10.2018).
5. Аніпко Н.П. Середньовічні замки Польщі та їх використання в туристичній індустрії. *Замковий туризм Тернопільської області: проблеми та перспективи розвитку* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, 12–13 жовтня 2012 р. Тернопіль, 2012. С. 132–136.
6. Хелловей Дж.К. Туристичний бізнес ; пер. з англ. Т.А. Чорної, А.А. Кожевнікова. Київ : Знання, 2007. 728 с.

#### REFERENCES:

1. UNESCO (1999): Final Report on "A Global Assessment of the 1989 Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore: Local Empowerment and International Cooperation", Washington D.C., 44 p. (in English)
2. Rutinsky M. Y., Topornitskaya M. Y. (2011), *Etnofestyvalnyj turizm: teoretychni zasady j etnogeografichni aspekty orghanizaciji* [Theoretical Foundations and Ethno-Geographic Aspects of Organization Ethno-Festual Tourism]. Kyjiv : Aljterpres. (in Ukrainian)
3. CIOFF annual report 2012. (2012) Available at: [http://www.cioff.org/doc.cfm/en/193/CIOFF@\\_Annual\\_Report\\_2012.pdf](http://www.cioff.org/doc.cfm/en/193/CIOFF@_Annual_Report_2012.pdf)
4. Verkhovna rada Ukrainy (1995) Pro turizm: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine: On Tourism] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>. (in Ukrainian)
5. Anipko N.P. (2012) *Serednjovichni zamky Poljskhi ta jikh vykorystannja v turystychnij indusriji* [Medieval Castles of Poland and their use in the tourism industry] Proceedings of the Tourism of the Ternopil region: problems and prospects of development (Ukraine, Ternopil, May 4, 2012), Ternopil : Svicha, Pp. 132-136. (in Ukrainian)
6. Holloway Jk (2007) *Turystychnyj biznes* [Travel Business]. Kiev: Znannja. (in Ukrainian)

**Sophiia Bilous**

Candidate of Economic Sciences,  
Senior Lecturer at Department of Tourism  
Ivan Franko National University of Lviv

**Yuliia Masiuk**

Candidate of Economic Sciences,  
Senior Lecturer at Department of Tourism  
Ivan Franko National University of Lviv

**Anna Krasko**

Candidate of Geographic Sciences,  
Senior Lecturer at Department of Tourism  
Ivan Franko National University of Lviv

**ECONOMICAL AND RESOURCE ASPECTS OF DEVELOPMENT OF FESTIVAL TOURISM IN UKRAINE**

**The purpose of the article.** Festival tourism is an important part of the tourist industry of many European countries, in addition it brings significant budget revenues. The state of development of festival tourism in Ukraine, its role and importance for the development of tourism industry in general is analyzed. The modern base of scientific researches on the given problem is analyzed and moments, which in the opinion of authors are investigated and not elucidated to the end, are outlined. It is very important for the authors of the article to hold an active campaign to promote the national product on traditional and electronic channels of information, and then on all possible channels to organize targeted advertising campaigns using aggressive marketing technologies, but unfortunately the organizers of festivals in Ukraine are losing this aspect.

**Results.** The authors present the results of a study by European sociologists conducted in five EU countries within the framework of the scientific project “Arts Festivals and European Public Culture”, the results of which in their opinion indicate the lack of marketing events of the Ukrainian tourism product and festival including. The authors conducted their own research, during which a survey of tourists was conducted, the results of which confirmed that the level of marketing of the festival product of Ukraine is extremely low.

According to the authors of the article, it is very important to hold an active campaign to promote the national product on traditional and electronic channels of information.

The authors also paid attention to another important issue of the development of festival tourism, namely security. There are many examples of cases of injuries and deaths of tourists and visitors of entertainments, resort areas, other objects of the tourism industry and the hospitality industry. They are analysed tourists national legislative safety assurance, namely article 13 “Safety in the field of tourism”, and the units of public authority and institutions of local government, should take measures directed to tourists safety assurance.

Outlining the range of problems of the development of festival tourism, the authors distinguish: there are no entrances to many centers of festival tourism in the depressed and peripheral areas, there are no appropriate road sign, and tourist information signs; current legislation doesn't stimulate the development of festival tourism; the legislative base in the field of sponsorship of festival events is imperfect; shortage of skilled personnel in districts is observed.

Moving towards solving these problems, the Tourism and Resorts Department of the Lviv Oblast State Administration has developed the “Tourism and Recreation Program in the Lviv Oblast for 2018-2020», the authors considered the main strategic objectives of this program, as a result, they came to the conclusion that this the program is quite good, but there is an important issue – financing.

**Practical implications.** Authors accent attention on necessity of use of retaining heritage for development of festival tourism and among arguments for acknowledgement experience of Poland is quoted. Present retaining complexes of Ukraine are analysed. According to the authors, Ukraine needs a substantial change in the current legislation in the field of protection and preservation of cultural heritage, since some of the castles were destroyed and festival tourism itself could be a salvage straw for their preservation and restoration.

**Value/originality.** In conclusions authors assert that possessing rich tourist potential, on the provision of his restoration, preservation and rational use under statement of group of authors Ukraine will have a strong foundation for construction of effective strategy of development of festival tourism, in short-term perspective will deduce Ukraine in ten of leaders among countries on tourists reception.